

Soós Györgyi

KIÁLTANAK AZ ELFELEDETT ÉS ELNYOMOTT GÖRÖGORSZÁGI MACEDÓNOK

Ĺelupkov, Ireneusz Adam: *The Communist Party of Greece and the Macedonian National Problem 1918–1940*. Szeezin, 2006, 143 oldal

A törökellenes Balkán-háborút lezáró bukaresti béke 1913-ban négy ország között osztotta fel az etnikailag vegyes lakosságú Macedónia területét. Az északi rész Szerbiához, a későbbi Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz került, az északkeleti területet Bulgária szerezte meg, a déli, legnagyobb részre pedig Görögország tett szert. Az egyes területeket az ott található folyókról sorrendben Vardar-Macedóniaként, Pirin-Macedóniaként, illetve Égei-Macedóniaként hallhatjuk emlegetni, igaz, ez utóbbi nem folyóról, hanem a tengerről kapta a nevét. A három nagyobb területen felül egy kisebb rész a bukaresti béke szerint Albániát illette.

Bár önálló macedón állam 1991 előtt nem létezett, a macedón nép önállósodási törekvéseiről már 1913 előtt is szó volt, noha sokáig e népet bolgárnak, és nem külön népcsoportnak tekintették.

Ireneusz Adam Őlupkov 143 oldalas angol nyelvű könyvében a macedón kérdés görögországi vonatkozásairól, azaz Égei-Macedóniáról ír, pontosabban arról, ahogyan Görögország Kommunista Pártja az észak-görögországi macedónok ügyét kezelte. A kötet címe magyarul: *Görögország Kommunista Pártja és a macedón nemzeti kérdés 1918–1940*, s egyes fejezeteiben bepillantást nyerünk a Bulgáriában és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban tapasztaltakról is.

Ha a kezünkbe vesszük Őlupkov munkáját, egy vékony, kellemes küllemű, modern formátumú könyvet tartunk a kezünkben. A címlapon látható térkép a könyv végén is szerepel, mellette egy egész oldalon Macedónia görögországi részének részletesebb térképét böngészhetjük. Így a mű olvasása közben az egyes földrajzi nevek keresésénél egyszerűen hátralapozhat az érdeklődő.

A könyv könnyen olvasható, olvasmányos. A szerző a sok idézettel és a függelékben olvasható párbeszédekkel elérte, hogy a mű olvasása közben egy kicsit elképzeljem, milyen lehet ott macedónnak lenni.

Őlupkov munkáját a bevezetést követően öt fő részre osztotta az alábbi címek alatt: *Az európai nemzetiségek problémája és a Komintern politikája; Görögország Kom-*

munista Pártja (GKP) és annak „sem államiság, sem nemzetiség” politikája (1918–1924); Görögország Kommunista Pártja és annak „államiság nemzetiség nélkül” politikája (1924–1931); Görögország Kommunista Pártja és annak „nemzetiség államiság nélkül” politikája (1935–1940) valamint Görögország Kommunista Pártjának „egyesült és független Macedónia” jelmondata megváltoztatásának valódi okai.

Az öt fejezetet követően egy tíz oldalas következtetést olvasunk a szerző tollából, majd a hivatkozásokat és jegyzeteket követően a nem kevésbé érdekes, például görögországi törvények és macedón emberi jogi szervezetek írásaival teli függelékkel lapozhatjuk fel.

A 14 oldalas irodalomjegyzék és a könyv végén található térkép fogja közre a kapcsolódó internetes oldalak címeit. Ezek közül az egyik legfontosabb a www.florina.org, amely a görögországi macedón kisebbség politikai pártjának, az Európai Szabad Szövetségben 2000 óta tag Vinožito, magyarul Szivárvány pártnak a honlapja. Többek között itt kukkanthatunk bele a párt *Info-Zora* nevezetű, görög nyelvű internetes lapjába. A honlap az észak-görögországi Florina (macedón nevén Lerin) városról kapta a nevét, mivel ott található a párt székhelye.

Az első fejezet átfogó képet nyújt az első világháború utáni Európa nemzetiségeinek helyzetéről, így több helyen a magyarok is megemlítésre kerülnek. Itt értesülünk a Balkáni Kommunista Föderáció azon álláspontjáról, miszerint egy több nemzetiséget magában foglaló Macedónia létrehozását kívánatosnak tartották. A második fejezetben az olvasó megismerkedik a Görögországi Szocialista Munkáspárt két egymással vitázó frakciójával, (a „kisebbség” és a „többség”) és azok határozatával. A „többségiek” határozata arról tanúskodik, hogy létre akarták hozni a Demokratikus Balkáni Föderációt a Pán-Balkán Szocialista Munkakongresszus megrendezésén keresztül. A harmadik rész az 1924–1931-ig terjedő időszakot tárgyalja. 1921-ben a Görögországi Szocialista Munkáspárt felvette a Görögország Kommunista Pártja nevet. Ez utóbbi párt következetesen tagadta, hogy Görögországban létezne macedón probléma. Az 1921-es moszkvai Komintern kongresszuson azonban – akkor először – állást kellett foglalnia az ügyben.

Tény, hogy a szóban forgó területen ma jóval kevesebb macedón él, mint 1913-ban. Ennek egyik oka az, hogy 1923-ban Görögország és Törökország egyezményt kötött a lakosság vallási alapon történő kicseréléséről, s ezt végre is hajtották. Az érkezőket Égei-Macedónia területén telepítették le, ehhez a Népszövetség pénzügyi segítye is hozzájárult.

A „kisebbség” frakció a terület következképpen megváltozott demográfiai viszonyaira hivatkozva szorgalmazta a marxizmus tanainak speciális görög viszonyokra történő alkalmazását, azaz hogy „egyesített és független Macedóniáról” ne legyen szó.

A „kisebbség” és „többség” frakciók vitája a párton belül 1924-ben a „többségiek” győelmét hozta, mivel megszavazták az általuk képviselt álláspontot az egyesített

és független Macedóniáról: az imperialista burzsoázia ellen kell egyesíteni Macedóniát a menekültek védelmére. A viták azonban a szavazás után is folytatódtak, egészen 1927 áprilisáig, amikor a pártkongresszus megvédte az „egyesített és független Macedónia-elvet”. 1931-ben azonban a Komintern kritikát fogalmazott meg Görögországgal szemben, mert nem az elvnek megfelelően cselekedtek. Fontos megemlíteni, hogy akkoriban csak a területről és nem a macedón népről magáról beszéltek.

A negyedik fejezetben értesül az olvasó arról, hogy 1931-ben Görögország új Központi Bizottságot nevezett ki. Ekkor született meg a párt részéről az első nyilatkozat, amely a macedón népről és a macedón nyelvről, mint a bolgártól eltérő, különböző nyelvről beszélt, és amelynek szerzője egy nagyobb lélegzetű irományt szentelt a kérdésnek. A cikk írója rámutat a macedónokat ért igazságtalanságokra és nehéz helyzetükre. A leírás a *Rizopastis* című pártlapban jelent meg. E lapból egyébként a recenzált könyv írója számos helyen idéz.

Az 1893-ban alakult Bolgár Forradalmi Bizottság, később Belső Macedón Forradalmi Szervezet (VMRO) ellenszövetségeként 1925-ben Bécsben megalakult az Egyesült Belső Macedón Forradalmi Szervezet. 1934 márciusában Égei-Macedóniában is megalapíthatták a VMRO-t. A szervezet folyóiratot is adott ki, különböző tevékenységeket folytatott, azonban a görög Kommunista Párt engedélye után a VMRO már nem fejlődött oly nagymértékben, mint az illegalitás idején.

Az 1934-es határozat alapján az „egyesített és független Macedónia” jelmondatát a párt a következőre változtatta: „Teljes és egyenlő jogok minden kisebbségnek!”. Így végül a „kisebbség” frakció álláspontja győzedelmeskedett a „többség” frakció akarata felett.

Az ötödik fejezet a negyedik rész utolsó megállapításának okait fejtegeti, azaz: milyen külső és belső tényezők vezettek a párt jelmondatának megváltoztatásához. Az új szlogen tehát: „Teljes és egyenlő jogok minden kisebbségnek!”. A változtatás külső oka, hogy a fasizmus előretörésével a kommunista párt álláspontja megváltozott bizonyos kérdésekben. Nem akarták ugyanis, hogy a fasizmus vonzó legyen az elszakadni kívánó, határokon belüli kisebbségeknek.

A belső indíték a jelmondat megváltoztatására pedig a következő volt: a görög nép valójában nem mutatott hajlandóságot az „egyesített és független Macedónia” elvének elfogadására. Sőt, a legtöbb görögben élt a „Nagy Gondolat”, később a „Magna Graecia”, azaz a Nagy-Görögország eszméje. Ezen kívül a „kisebbség” és a „többség” frakciók egyet nem értése és a tény, hogy a „többség” frakció csak a Komintern nyomásának súlya alatt állt ki az imént említett elv mellett, szintén hozzájárultak a stratégiaváltáshoz.

A szerző a 10 oldalas befejező részben nem csupán következtetéseket von le, hanem újabb (a tárgyalt időszak utáni) adalékokkal is szolgál a kérdés megértéséhez. Beszámol például a görög vezetés macedónellenes intézkedéseiről, a városnevek elgörögösítéséről és a macedón nevek görögre változtatásának törvényéről 1936-

ból. Megemlíti, hogy a macedónok a második világháború alatt az ígért föderális állam reményében csatlakoztak a kommunista párthoz, az azonban később csalódást okozott nekik. Bízva a szabadságuk elnyerésében, a macedónok folytatták a harcot az 1946–49-ig tartó polgárháborúban is. Később sokan elmenekültek Görögországból, és a mai napig nem térhettek vissza (erről a függelék írásai között bővebben olvashatunk, például az I., II., IV. és VI. számú mellékletekben).

Az 1982-es görög törvény kimondja, hogy a polgárháború menekültjei hazatérhetnek Görögországba, és a „görög nemzetiségű” politikai menekültek visszakapják állampolgárságukat. Vagyis ez a macedónokra nem vonatkozik. Az 1985-ös törvény hasonlóképpen rendelkezik az elkobzott vagyonok visszaszolgáltatásáról.

A függelékben is részletes információkat talál az érdeklődő a Macedón Kultúra Háza körül kirobbant botrányról. 1990-ben ugyanis a görög hatóságok elutasították annak bejegyzését, végül az ügy az Emberi Jogok Európai Bíróságához került, és a bíróság Görögországot elmarasztalta. Az ítélet a könyv 75–78. oldalán olvasható.

A 143 oldalas könyvből 41 oldalt a függelék tesz ki. A mellékletek legalább annyira értékes írásokat tartalmaznak, mint a Šlupkov által írt főszöveg. Itt ugyanis többek közt a vonatkozó görög törvényeket, a macedón emberi jogi mozgalom felszólalásait, illetve a Szivárvány párt képviselőjével, Pavle Voskopulossal készített interjú szövegét olvashatja az érdeklődő.

Az interjúban Voskopulos említést tesz a híres, 1925-ben kiadott *Abecedarról*, ami szintén a macedón nyelv létezését bizonyítja. Az említett könyv az észak-görögországi macedón gyerekek macedón nyelvtanulását segítette elő.¹ Érdekességként említem, hogy a szóban forgó interjúban jól ismert mesefigurák is visszaköszönnek: név szerint Szilveszter és Csőrike. Hogy mi közülük kis barátainknak a témához? Nos, a 2006. januári interjúban Voskopulos a következő hasonlattal élt: „A mi viszonyunk Görögországhoz és az európai intézményekhez hasonlít ahhoz a jelenethez, ahol a mesebeli Szilveszter nevű fekete macska a kis sárga Csőrikét kergeti, majd amikor elkapja, és már majdnem meg is eszi, közbelép a nagy fehér eb, és megmenti a madarat. Úgy érzem, mintha ugyanebben a helyzetben lennénk Görögországgal. Csőrike a macedón kisebbség, Szilveszter Görögország, s a nagy fehér eb pedig az európai intézményeket jelenti.”² E példán is látszik, hogy a macedón kisebbség mennyire bízik az európai intézményekben. Elvégre ez az egyetlen lehetőség szavuk hallatására.

Az V. melléklet a görög nagykövet és Voskopulos egy hivatalos találkozó szünetében megejtett rövid beszélgetését rögzíti. A beszélgetés jól rámutat a görögországi macedón kisebbség problémáira, azonban amellet, hogy nem kívánom megkérdőjelezni annak hitelességét, fontosnak tartom megemlíteni, hogy a függelék többi szövegével szemben nem bizonyítható, hogy valóban elhangzott, mivel felvétel – természetéből fakadóan – tudomásom szerint nem készült róla.

Ezen felül a függelékben Peter Medichkov 8 oldal terjedelmű, a macedónok ellen tett görög intézkedések 1912–1994-ig tartó kronológiáját is tanulmányozhatjuk (VI.

melléklet). A függelékben az Emberi Jogok Európai Bíróságának 2005-ös Ouranio Toxo és társai vs. Görögország ügyében hozott ítélet hivatalos közleménye (VII. melléklet), illetve Eva Bidania, a Fiatalok Európai Szabad Szövetsége koordinátorának jelentése (IX. melléklet) is megtalálható.

A könyvet olvasva hatalmába kerít az érzés, hogy szívesen elmennék Égei-Macedóniába, és megkérdezném az öreg néniket és bácsikat, tényleg így volt? Meséljenek! Ha ott lennék, vajon kiket szólíthatnék meg macedón nyelven? (Ha tudnék...)

A könyvet a szerző macedón dédszülei és szeretett nagyszülei emlékének ajánlja.

Én pedig ajánlom a témában kevésbé jártas érdeklődőknek, mert rövid idő alatt képet kaphatnak a mai napig érezhető macedón–görög konfliktus háttéréről, a kérdéskört ismerő szakembereknek pedig azért érdemes a kezükbe venni a könyvet, mert a szerző külön gondot fordított arra, hogy a kapcsolódó dokumentumok angol nyelven is hozzáférhetőek legyenek (ne csak görögül és macedónul): a 86. oldaltól a 127. oldalig ezeket olvashatjuk.

Jegyzetek

¹ Az Abecedar a www.florina.org-on elérhető.

² Sajat fordítás, eredeti angol szöveg: a recenzált mű 103. oldalán.